

ALT ER LOVE

Kirken Underviser

Det aktuelle tidsskrift for kirkens pædagogik og undervisning

Tema: Alt er LOVE

3

2017

Af Ida Bugge, kirke- og kulturmedarbejder ved Rødovre Kirke, og Hanne Høgild, teologisk medarbejder i Folkekirkens Konfirmandcenter, redaktører af dette nummer

en norske tv-serie SKAM har taget verden med storm – både teenagerne, deres forældre og dem derimellem. Der er skrevet et hav af artikler, fortolkninger, anmeldelser og samtidsperspektiverende analyser for slet ikke at tale om Kosegruppen på Facebook, hvor knap 50.000 medlemmer dagligt debatterer seriens små detaljer og store dilemmaer. Der er noget på spil, der er noget, der har rørt os.

I dette nummer af Kirken Underviser dykker vi også ned i SKAMmens univers, men det er ikke en gentagelse af de artikler, der allerede findes på nettet og andre steder. Vores ærinde har derimod været at forsøge at bringe SKAM ind i en kirkelig sammenhæng både med baggrundsartikler og konkrete undervisningsforslag. For skam er jo ikke en fremmed dagsorden i kirke og kristendom, så lad os byde NRK's tv-serie velkommen som en oplagt brobygning i formidlingen af et grundeksistentielt emne, som kirken også kan tale relevant ind i.

God læselyst!

De unge skammer sig som aldrig før. Over sig selv, deres præstationer, deres udseende, deres familier – alt det, som de tror, de skal leve op til, men ikke kan.

Interview med Christian Hjortkjær

Af René Høeg, sognepræst Horsens Klostersogn

»68'ernes frihedsidealer har på en måde sejret ad Pommern til«. Det siger eksistenslærer, ph.d. Christian Hjortkjær. Og det lyder jo fuldstændig skørt i en tid, hvor vi hylder den personlige frihed og muligheden for at gøre, hvad man vil med sit liv. Men der er muligvis noget om snakken.

De glade 60'eres grænse

Mange i 68'er generationen gav fuckfingeren til borgerskabets løftede pegefinger. De sagde fra over for den påtagede pænhed og de moraliserende og adfærdskontrollerende normer, som hindrede det frie liv. Man ville ikke gå i tidligere tiders velfriserede fodspor fra efterkrigstiden. Slagordene lød: Fri sex, drugs og rock'n' roll. Den personlige frihed var i højsædet.

Det kan man mene om, hvad man vil. Ikke desto mindre har de glade 60'ere været med til at bane vejen for det 21. århundredes friheds- og succesidealer. I dag lyder parolen: Du kan blive, hvad og

hvem du vil, og du er selv garant for at opnå det. Der er ingen grænser, og det er ifølge Christian Hjortkjær udfordringen.

»Hvis vi lidt firkantet tænker på et stramt moralkodeks, som herskede i første halvdel af det 20. århundrede, så er det nemt at få et 12-tal i. Man kan godt leve op til pænheden og få den tanke, at man er i mål. En befriende, tillokkende succesfølelse. Det er straks sværere at opnå for det moderne menneske. For hvor begrænsningerne i kodeks i 1950'erne skulle holde mennesket nede, kan vi i dag ikke nå op til grænsen – for der er ingen. Det kan altid blive bedre,« siger Christian Hjortkjær.

»De er aldrig gode nok, for der er altid mulighed for at blive bedre, udvikle sig yderligere og sætte sig nye mål.«

De unges skam i livet

Eksistenslæreren på Silkeborg Højskole fortæller, at han ofte i mødet med unge mennesker oplever, at de ser sig selv som utilstrækkelige. De er aldrig gode nok, for der er altid mulighed for at blive bedre, udvikle sig yderligere og sætte sig nye mål. Det gør dem skamfulde på en lang række parametre.

»Det er ikke usædvanligt, at unge kvinder i dag skammer sig over, at de bedst kan lide helt almindelig sex. Du ved, den man af uransagelig årsager kalder missionærstillingen. De skammer sig over ikke at have lyst og mod til den frie og vilde sex, de tror, de skal leve op til.«

Christian Hjortkjær fortsætter: »Jeg ser, de unge skammer sig, fordi de ikke føler, at de engagerer sig nok i andre mennesker. De oplever, at de er bagud på point fra start og kommer aldrig i mål.«

Han henviser blandt andet til TV-serien »De perfekte piger«, som DR viste i 2015. Der sidder i en af udsendelserne en pige på sit værelse, og på væggen ved siden af skrivebordet står der med store bogstaver: »Hvis bedre er muligt, er godt ikke godt nok«. Ifølge Christian Hjortkjær er der en stor generation af unge og yngre mennesker, der skammer sig over deres utilstrækkelighedsfølelse – og de skal oplyses om en alternativ fortælling.

»Der ligger en stor eksistentiel opgave i at formidle, at det moderne, skamfulde menneske har meget at hente i eksempelvis kristendommen.«

Skammens modsvar

Der ligger en stor eksistentiel opgave i at formidle, at det moderne, skamfulde menneske har meget at hente i eksempelvis kristendommen. For her lyder det på den ene side, at »du skal elske, du skal hjælpe,« men på den anden side – og den skal der nok fokuseres endnu mere på i et sprog som befolkningen forstår – er påstanden om, at alt er betalt én gang for alle. Omfavnelsen af det svage og utilstrækkelige menneske. Måske kan vi hjælpe hinanden ved at minde hinanden om, at der er en fortælling, der siger »du er elsket, så du er allerede god nok« siger Christian Hjortkjær.

I den norske ungdomsserie SKAM formår mediet NRK forbilledligt at demonstrere skammens modsvar. Når de unge falder i på stribe, hvad enten det er kærestestjæleren Eva i 1. sæson, den

ufrivilligt måske-utro Noora i 2. sæson, den homoseksuelle Isak i 3. sæson eller Sana i 4. sæson, så hjælper de hinanden til at rejse sig igen.

»Oprejsning fra faldet. De giver hinanden en ny chance. Det bliver vist ikke ret meget mere evangelisk, og derfor er SKAM-serien oplagt i konfirmationsforberedelsen,« slutter Christian Hjortkjær.

Af Anne Jerslev, professor v. Institut for Medier, Erkendelse og Formidling

I forlængelse af en diskussion med en ung SKAM-fan om seriens tid og sted modtog jeg følgende sms fra hende: »Det er helt realtid! Hvis der foregår noget klokken 03 inde i SKAM tid, så uploades det også 03 seertid«. Denne påfaldende formulering illustrerede for mig, hvordan SKAM tilbyder en oplevelse af at komme helt tæt på, ja næsten være til stede i SKAM-universet, lige nu og lige her, som er så stærk, så at det næsten kan opleves, som om der er byttet om på fiktion og virkelighed, så at SKAM opleves som et virkeligt eksisterende univers – eller parallelunivers, for at tale med Even og Isak. Som er det sådan, at der foregår noget i SKAM-verdenen klokken 3 om natten, som optages og uploades; som om kameraet havde optaget en virkelig virkelighed, der eksisterer uafhængigt af det og ikke omvendt optaget en fiktionsvirkelighed, der kun eksisterer, fordi kameraet har optaget noget, der sættes i scene af en instruktør på baggrund af et manuskript.

»Som er det sådan, at der foregår noget i SKAM-verdenen klokken 3 om natten, som optages og uploades; som om kameraet havde optaget en virkelig virkelighed, der eksisterer uafhængigt af det og ikke omvendt optaget en fiktionsvirkelighed, der kun eksisterer, fordi kameraet har optaget noget, der sættes i scene af en instruktør på baggrund af et manuskript.«

Ugens klip

Som bekendt er ugens klip gennem alle sæsoner blev uploadet på forskellige tidspunkter på dagen. Klippene er derefter blev samlet til en episode, der også er blevet uploadet på et tilfældigt tidspunkt fredag aften – og vist på DR søndag aften (i alle sæsoner har der desuden været en pause på et par uger ca. midt i 10-ugersforløbet). Det har været uforudsigeligt, hvornår det daglige klip blev uploadet, men en tidsangivelse øverst på skærmen over klippets indledningsbillede har givet fornemmelsen af et sammenfald mellem SKAM-tid og uploadingtidspunkt – eller to virkelighedstider. I den samlede episode gjorde store gule tal og bogstaver (for ugedag og tid) opmærksom på, hvor vi var i tid. Hvis klippet blev uploadet 11.30, foregik det typisk i skolen; blev det uploadet om aftenen, kunne det foregå hjemme, eller, hvis det var fredag, fx til en opvarmning (vors).

Tidsangivelserne på klippet angav et bestemt tidspunkt; men de fungerede også som en understregning af, at »det er lige nu, det sker, det der sker«. Det er i kraft af såvel uforudsigeligheden som »lige-nu-heden«, at upload af det enkelte klip kan forme sig som en begivenhed, som noget helt særligt.

Begivenhedens uforudsigelighed

For til trods for at SKAM er en serie, mangler den et af (tv)seriens traditionelle kendetegn, det fastlagte tidspunkt – det at man igennem et længere tidsrum fx hver søndag aften klokken 20 får et nyt afsnit af en times længde. Den traditionelle serie er således i en moderne medievirkelighed en vigtig del af vores oplevelse af hverdagen som det, der trygt gentager sig i en bestemt rytme. Heroverfor er SKAMs serieform defineret ved uforudsigelighed, og derfor tilføjer et nyt klip ikke bare nyt til historien om Eva, Noora, Chris, Vilde, Sana og de andre; det opleves også som en begivenhed, en lille strålende afbrydelse af det hverdagslige. Uploadet af et klip bryder tidens upåfaldende flyden for i stedet at gøre opmærksom på her og nu. Udover at give en intens oplevelse, bevirker SKAM-klippet derfor, at alt det, vi tager for givet eller ikke tænker på, bliver lidt mindre givet.

Det er ikke alene i sig selv det, at et nyt SKAM-klip uploades, der er begivenheden. Det er heller ikke det, at vi som et fællesskab af fans kollektivt kan tælle ned til det nye klip (som man er blevet opfordret til at deltage i nedtællingen til en ny sæson af Game of Thrones), for der er ikke et fastsat nedtællingens nul. Det, der skaber begivenheden, er, at forventningen udløses pludseligt og uforudsigeligt, uden at vi har mulighed for at forberede os ved på forhånd at afsætte plads til denne SKAM time-out i vores kalender. Begivenheden er det overrumplende nu, hvor der pludselig sker noget helt usædvanligt. Som begivenhed står det daglige klip ud fra det, vi ikke tænker på, fordi det er selvfølgelig – og derfor bliver det, i al dets korthed, out-standing. I al dets enestående tilstedeværelse gør det også opmærksom på, at vi er til i verden.

Kirken Underviser
Tema: Alt er LOVE

Ingen er jo PERFEKTE

SKAMmen har ramt os – og ramt konfirmandstuerne, eller i hvert fald konfirmanderne! Kirken Underviser mødte konfirmanderne Johanne, Julie, Sille og Oliver til en snak om SKAM, og hvad serien kan og siger ind i deres liv.

Af Hanne Høgild, teologisk medarbejder i Folkekirkens Konfirmandcenter

»Jeg ser SKAM, fordi der var så mange andre, der så det og fortalte om det,« siger Oliver, »og så blev jeg grebet af det.« De andre nikker bekræftende til, at det er noget, man ser, fordi andre også gør det, »og så har man noget fælles at snakke om«, siger de.

»Det er en spændende serie, fordi den handler om unge mennesker,« uddyber Julie. »Det er ikke en børneserie, som vi måske synes, vi er blevet for store til og heller ikke en voksenserie, der er kedelig.«

»Det ville altså være RIGTIG kedeligt, hvis det handlede om familieliv!« understreger Johanne og griner.

»Og så sker der rigtig meget hele tiden,« siger Oliver, »handlingen er god.«

»Venner betyder sindssygt meget ...«

Venner ser tingene fra ens egen synsvinkel

Jeg bliver lidt nysgerrig på det med målgruppen, og hvorfor en gruppe 13-14-årige konfirmander synes, serien er for dem. SKAM handler jo ikke om teenagere i konfirmandalderen, men om unge, der faktisk er fem-seks år ældre. Jeg spørger dem, om SKAM handler om deres, konfirmandernes, liv: »Det handler meget om kærester,« siger Oliver, »det er ikke så meget os endnu.«

»Det handler også meget om fester. Det går vi heller ikke så meget til endnu,« fortsætter Sille.

Julie kredser det lidt mere ind, og jeg fornemmer på de andre, at vi nærmer os noget: »Men det med vennegrupper minder meget om vores liv. Det med, at man kan mødes og snakke om mange ting.«

»Ja,« fortsætter Johanne, »de behandler hinanden rigtig godt, også selv om der har været diskussioner.«

»Og så hjælper de hinanden meget,« siger Julie, »det, synes jeg, er noget, jeg kan blive inspireret af.«

Jeg spørger, om venner betyder meget for dem. »JA!« lyder det i kor, imens de smiler og griner til hinanden.

»Venner betyder sindssygt meget,« siger Johanne. »Vi er rigtig meget sammen med vores venner. Det er man.«

Jeg spørger dem, hvordan vennegrupperne i SKAM minder om deres egne venskaber: »Vi snakker også sammen og giver hinanden gode råd,« siger Julie, »og så ser venner tingene fra ens egen synsvinkel. Det er godt.«

»Ja, og det er anderledes råd, end dem man får af sine forældre,« siger Oliver. »Vi er lige gamle og forstår hinanden bedre ... men det er også godt at få gode råd af sine forældre!« Det er der bred enighed om hos de fire unge mennesker.

» der er nogen, der kommer til at gøre noget forkert, som de skammer sig over.«

Alle har et eller andet

Vi sidder og funderer lidt over, hvorfor serien mon hedder SKAM, for som en af dem siger: »Det er ikke et ord, vi sådan selv bruger.«

Johanne siger: »Der er mange problemer hele tiden. Der sker hele tiden noget, hvor der er nogen, der kommer til at gøre noget forkert, som de skammer sig over.« De bliver enige om, at det nok er derfor, serien har fået sit navn.

Julie bliver lidt mere konkret og zoomer ind på sæson 2: »Isak skammer fx sig over, at han er homo. Han snakker ikke med nogen om det, og han føler, han er den eneste.«

»Ja, og det er lige som om, han i lang tid prøver at lade som om, han ikke er det,« tilføjer Sille.

»Og Sana, hun kunne godt skamme sig over at være muslim.«

Jeg spørger hende, hvordan hun kan fornemme Sanas skam: »Det er fordi, hun kigger på andre pigers krop. Det virker som om, hun ville ønske, hun ikke skulle gemme sin egen krop inde i alt det tøj.«

»Alle har et eller andet,« tilføjer Julie. »I mange andre serier eller film er der tit én, der er den gode og kan klare det hele. Sådan er det ikke i den her serie. Det er på en måde mere realistisk,« siger hun.

De andre nikker bekræftende. De kan faktisk godt lide, at det ikke er så rosenrødt. »Det virker, som om, de er helt normale mennesker,« siger Oliver, »og det er godt.«

Jeg skal lige høre lidt mere om det der normale og realistiske, som de åbenbart har hæftet sig ved. Jeg spørger derfor, om de også selv oplever, at alle har et eller andet: »Ja, det har alle,« siger Johanne, »det er jo sådan livet er.« »Også jeres liv?« spørger jeg »Ja, også os!« De kigger rundt på hinanden, nikker anerkendende. »Ingen er jo perfekte,« slutter de af. Og jeg tænker, at det faktisk er et meget godt sted at sætte punktum for en rigtig fin snak.

Konfirmationsforberedelse skal altid bestræbe sig på at tale ind i den virkelighed, som konfirmanderne befinder sig i. Emnerne må berøre begreber og spørgsmål, som unge i deres hverdag er optaget af eller introducere nye tematikker, der kan virke bevidsthedsudvidende og fylde dem med forundring.

Af Thomas Emil Horneman-Thielcke, sognepræst i Herlufsholm

Som jeg oplever det, giver det altid en god undervisning og samtale, når emnet på en eller anden måde rammer direkte ind i konfirmandernes ungdomsliv. Når de kan spejle deres eget liv i den virkelighed, som emnet henfører tankerne til. Sådan også med temaet skam.

Hvad skam er, og hvordan vi som mennesker indfanges af andres skamfulde blikke eller vores egne tanker, er om noget kommet på dagsordenen efter den norske tv-serie SKAM, produceret af NRK, har gået sin sejrsgang i mange lande. Det er altså ikke kun voksne, der skammer sig, men unge teenagere er også fanget af skammens nådesløse virkelighed. Skam var derfor et tema, der på mange måder kunne tale ind i konfirmandernes tankeunivers. Og det gjorde det!

Skam har ingen alder

Som altid lavede jeg en kort introduktion til timen uden at definere nærmere, hvad skam er. Jeg skrev ordet skam på tavlen og bad konfirmanderne om at komme op og skrive et andet ord eller en sætning for, hvad de mente skam var. Aktiviteten, at skulle gå op til tavlen og tænke samtidig, er en god kombination af bevægelse på flere planer.

Med konfirmandernes tanker på tavlen var refleksionen sat i gang i deres eget liv. Jeg læste alle deres tanker højt uden at knytte kommentarer til dem i første omgang.

Det var nu tid til at se den korte monolog om skam, »Jeg skammer mig« af Signe Kolmos på Youtube.com

I filmen blev tanker, følelser og handlinger knyttet til skam sat i svingning. Konfirmanderne erfarede, at skam ikke kun er noget der findes i deres eget univers, men også en del af voksnes dagligdag. Skam har åbenbart ingen alder. Vi skammer os alle sammen.

Det var nu tid til at gå videre med de dybere eksistentielle implikationer af skam. Jeg introducerede ordet skam i vores sprogbrug: »Du skal skamme dig?« »Det er så skamfuldt, det, du har gjort?« »Du burde skamme dig.« Og fortalte om de implikationer, som skam kan medføre i vores liv. Jeg kom også med eksempler på, hvornår vi skammer os og talte om de typiske fysiske tegn på skamfuldhed. Det var også i denne sammenhæng, at jeg kort fortalte om ordet skyld. Skyld og skam bruges ofte i flæng. Det var derfor vigtigt, at få defineret forskellen på de to følelser.

Endelig fortalte jeg om, hvad skam så gør ved vores adfærd og sociale kontakt. At skam kan få os til at føle os som en fiasko, svage, uønskede og forkerte. Hvilket kan medføre, at vi trækker os væk fra fællesskabet og isolerer os bag lukkede døre – fysiske, som psykiske. Jeg afsluttede med en definition af skam, som at: »Skam er en smertefuld overbevisning om ens grundlæggende defekthed som menneske.«

Nu var det tid til at inddrage alle konfirmandernes tanker om, hvad skam egentlig er for dem. Det var spændende at se, at konfirmanderne fuldstændig sammenbandede ordene skam og skyld med hinanden. Nogle havde skrevet, at skam er at begå fejl, at gøre dumme ting mod andre. Der var derfor en tydelig forveksling mellem skam og skyld i deres tankesæt. Jeg forklarede, at skyld og skam ikke er det samme. Selvom følelserne godt kan følge og afføde hinanden.

» Tydeligt blev det også, at skyld kan tilgives, hvorimod skam skal omfavnes og mødes med kærlighed «

Hvad skammer Zakæus sig over?

For at få hele undervisningen spejlet over i Bibelens univers, læste vi fortællingen om tolderen Zakæus. Jeg delte et lille kompendie ud med spørgsmål til teksten og deres egne erfaringer med både skyld og skam. »Kan du nævne nogle eksempler på, hvad man kan skamme sig over?« »Har du nogensinde skammet dig over noget?« »Hvordan tænker du, at man skal møde andre, der skammer sig over et eller andet?« »Hvad skammer Zakæus sig over i fortællingen, og hvordan møder Jesus ham?« Måske ville konfirmanderne kunne se forskellen på skyld og skam ved at spejle deres eget liv i fortællingen?

Da de havde arbejdet ti minutter med spørgsmålene, var det tid til at få nogle svar fra konfirmanderne. Det blev til en spændende samtale, hvor konfirmandernes egne erfaringer kom i spil. Tydeligt

blev det også, at skyld kan tilgives, hvorimod skam skal omfavnes og mødes med kærlighed. Dette kom fint frem i en af pigernes svar på, hvordan Jesus møder Zakæus, der skammer sig over sin højde og må kravle op i et træ for at se Jesus. Hun sagde: »Jesus ser ham i træet, hvor han er klatret op, fordi han ikke er så høj. Men i stedet for at fordømme ham eller at grine af, at han er lille, ser Jesus ham som et menneske«.

Jeg tror, at et tabu for mange konfirmander blev brudt den dag. For godt nok skammer vi os alle sammen, men hvorfor så ikke dele skammen med hinanden?

For mange unge i dag kan Bibelen virke gammeldags og svært tilgængelig. Med den norske ungdomsserie SKAM kan du åbne konfirmandernes øjne for Bibelen som værende både levende, interessant og relevant.

Af Anna Sofie Casse, stud.rel.soc., og Sara Nørgaard Gøse, stud.rel.soc.

SKAM har revolutioneret mange unges syn på religion og religiøsitet gennem den fordomsnedbrydende fremstilling af alt fra konservativt kristne forældre, unge muslimer og homoseksualitet. Særligt sæson 3 gør brug af både bibelreferencer og skjulte kristne symboler til at fremhæve – og dermed også nedbryde – typiske fordomme om både kristendom, psykisk sygdom og seksualitet. I dette oplæg dykker vi ned i nogle af de SKAM-klip du kan anvende i undervisningen til at udfolde Bibelen og dens mange facetter for konfirmanderne.

Vi har taget udgangspunkt i vores artikel, hvor vi har lavet en uddybende analyse, som kan anvendes i diskussionen med konfirmanderne.

Brug SKAM i din undervisning

Vi præsenterer her et mini-idékatalog over, hvordan SKAM kan inddrages i konfirmationsforberedelsen og være med til at sætte rammen om gode debatter med afsæt i Bibelens budskaber. Alle sæsoner, klip og SMS-udvekslinger kan ses på DR.dk eller med en hurtig youtube-søgning.

»I undervisning, der tager udgangspunkt i SKAM, kan du tage fat i enkelte episoder eller i sæson 3 som helhed. Dette er et oplæg til, hvordan man gennem små klip fra SKAM kan sætte gang i diskussioner og reflektere over forskellige budskaber fra Bibelen.«

Emne 1: Citater fra Bibelen

Vis klip:

Sæson 3 afsnit 1: minut 08:22-09:01

(2. Mosebog 20,4)

Sæson 3 afsnit 2: minut 02:45- 03:00

(Første Korintherbrev 6,11)

Sæson 3 afsnit 4: minut 07:39-10:08

(Salmernes Bog 51,4-7)

Sæson 3 rummer mange bibelcitater, især i Isaks mors SMS'er. SMS'erne har flere funktioner. Bl.a. understøtter de Isaks forståelse af sin mor som konservativ kristen og imod homoseksualitet. Men Isak og seernes fordomme bliver gjort til skamme, når man undersøger bibelcitaterne nærmere. For at forstå bibelcitaternes funktion er det en fordel, at konfirmanderne har set hele sæson 3, da modellen viser sig at være accepterende og kærlig på trods af Isaks fordomme om hendes religion.

Forslag:

Bed konfirmanderne finde citaternes oprindelse ved at søge i [www.bibelen.dk]. Diskutér hvad bibelcitaterne betyder

Diskutér, om man kan være kristen og homoseksuel.

Emne 2: Islam og kristendom

Vis klip:

Sæson 3 afsnit 4: minut 07:39-10:08

Sæson 3 afsnit 8: minut 09:04-11:45

Når man stiller de to klip op imod hinanden, er det oplagt at tage fat i Isaks og Sanas diskussion af religion, naturvidenskab og homoseksualitet.

Forslag til diskussion:

Hvilke lighedspunkter har islam og Koranen med kristendom og Bibelen?

Hvordan harmonerer evolutionstanken og naturvidenskab med et kristent verdensbillede? Kan man være videnskabsmand og kristen på samme tid?

Hvad betyder det, at man tolker Bibelen? Hvorfor kan bibelhistorier forstås forskelligt, og hvordan kan de have mange betydninger?

Emne 3: Døb

Vis klip:

Sæson 3 afsnit 4: minut 11:24- slut

Sæson 3 afsnit 5: minut 00:42-02:20

I det første klip ser vi Even og Isaks første kys. At det foregår under vand, kan tolkes som en dåbs-metafor. I det andet klip ses de morgenen efter, hvor Even har en t-shirt med Jesus på. Jesus-t-shirten kan forstås på et mere abstrakt niveau – at de symbolsk har »korsfæstet« deres heteroseksuelle identiteter og er genopstået som homoseksuelle.

Man kan også viderefortolke på dåbsmetaforen fra det første klip, og se t-shirten i det andet klip som et symbol på, at Even og Isak – ligesom Jesus – er blevet døbt og frelst.

Klippene kan lægge op til en generel samtale om den kristne dåb og dens værdi.

Bed konfirmanderne læse om Jesu dåb i Matt. 3,1-17, Mark. 1,9-13 og Luk. 3,1-22, og bed dem reflektere over følgende:

- Hvad kan det betyde, at Isak og Even kysser under vand?
- Hvorfor bliver man døbt?
- Hvorfor bliver de fleste i folkekirken døbt som børn og ikke som voksne?
- Hvorfor bliver man konfirmeret?

Som lærer er man evigt forpligtet på at inspirere, motivere og provokere sine elever til aktivt at tage del i deres egen læreproces. Nogle fag kan være mere udfordrende end andre, når det handler om at vække interesse, følelser og identifikation. I forlængelse af dette synes den norske tv-serie SKAM som skabt til at bygge bro til de unges hverdag og virkelighed.

Af Rikke Riis Østergaard, folkeskolelærer

De store spørgsmål

Som lærer i faget kristendomskundskab står man med den beskedne opgave at skulle levere en undervisning, der gør eleven i stand til at reflektere over de store grundlæggende spørgsmål i tilværelsen, der vedrører tro, etik og moral. Store universelle temaer at forholde sig til, når det vigtigste lige nu og her synes at være, hvor mange likes man fik for sit seneste opslag på Facebook, Instagram eller et af de andre sociale medier skabt til at »skabe sig«. I en tid hvor testkultur, ambitiøse forældre og sociale medier øger presset på de unge om at præstere mere og bedre, kan kristendomsfaget måske tilbyde det refleksionsrum til fordybelse, langsomhed og selverkendelse, som er så vigtigt, når man skal udvikle sig til et helt og livsdueligt menneske.

»De unge portrætteres kærligt gennem forelskelse, fejltrin og fortvivelse og med venskabet som den altafgørende sammenhængskraft, der hjælper dem ud af deres lidelser.«

Poetisk teenageunivers

Kultserien SKAM tager fat på de store tilværelsesspørgsmål ved at spejle en ungdomskultur, der kæmper med præstationsangst, selvværd, ensomhed og identitet. Svære emner som hævnporno, spiseforstyrrelser og homoseksualitet sættes i scene – dog uden velmenende voksne pegefingre og lette løsninger. De unge portrætteres kærligt gennem forelskelse, fejltrin og fortvivelse og med venskabet som den altafgørende sammenhængskraft, der hjælper dem ud af deres lidelser. Med stemningsunderbyggende musik, tankevækkende citater og intertekstuelle referencer til de største episke kærlighedshistorier, tegnes et næsten poetisk teenageunivers, hvor sms'er, facebookopslag og instagrambilleder i realtime bringer tilskueren helt tæt på personernes indre konflikter.

Livsfilosofi og etik

I kristendomskundskab kan SKAM bruges til at arbejde med den religiøse dimensions betydning for menneskers livsfilosofi og handlinger. Samtalerne mellem Even og Isak i sæson 3, hvor de filosoferer over skæbne, uendelighed og paralleluniverser kan bruges som afsæt til at arbejde med forskellige trosvalg og tydninger af tilværelsen. Også den komiske scene med skolelægens omskrivning af det kendte citat »Intet menneske er en ø« lægger op til en debat om menneskers relationer – både i forhold til andre og til Gud. Der kan drages paralleller til Luthers forståelse af relationen mellem Gud og menneske. Den dybe samtale, der udrydder fordomme og bygger bro mellem mennesker, er i det hele taget et stærkt og tilbagevendende tema i SKAM.

»Den dybe samtale, der udrydder fordomme og bygger bro mellem mennesker, er i det hele taget et stærkt og tilbagevendende tema i SKAM.«

De religiøse symboler

Serien er spækket med religiøse symboler og referencer, som lægger op til interessante tolkninger og problemstillinger. Den gennemgående Jesus t-shirt, der skifter person undervejs. »Dåbsritualet« i poolen hvor Isak og Even kysser første gang under vand. Bibelcitaterne fra Isaks mor. Eleverne kan arbejde i grupper med tildelte afsnit med henblik på at undersøge de religiøse symboler og bibelske referencer nærmere. Den næsten replikløse scene, hvor Isak »redder« Even til tonerne af »O Helga Natt«, kan bruges til en analyse af de filmiske virkemidler i form af kameraføring, klippetempo, lys og lyd sammenholdt med den stærke symbolik i salmeteksten og kærlighedsbudskabet, der formuleres af Isak i den enkeltstående replik: »Du er ikke alene«.

Os og de andre

Mødet med andre religioner og livsopfattelser er et gennemgående tema i SKAM. Sana og Isaks samtaler om troende versus ikke-troende, homoseksualitet og islam, terror og religion er velegnede at bruge som oplæg til diskussionscirkler, rollespil eller mini-essays. Scenen i sæson 1, hvor Sana som er pigegruppens muslim, bærer den sanseløst berusede Vilde hjem til tonerne af »Dejlig er jorden«, er et godt oplæg til at arbejde med problemstillingen: »Hvem er din næste?« I sæson 4 er det Sanas point of view, så her får vi et sjældent (omend fiktivt) indblik i en moderne muslimsk teenagepigens tanker og følelser i forhold til tro, kærlighed, venner og familie. Måske et oplæg til at arbejde med modsætninger, fordomme og følelser på tværs af religion.

Fanfiction og street art

SKAM-universet har som netserie skabt et nyt fænomen med realtimekonceptet. Muligheden for at følge personerne gennem deres profiler på Facebook og Instagram skaber en høj grad af direkte identifikation. Dette kan med fordel inddrages i undervisningen i form af fanfiction, hvor eleverne digter med på historien eller skriver nye klip, som de indspiller med mobiltelefoner. De kan selv gå på opdagelse i kunsten, historien og litteraturen og finde religiøse citater og symboler, som de tegner og skriver ind i et storyboard. De kan fremstille visuelle præsentationer for hinanden, og de kan arbejde kreativt med mindre produktioner af fx street art, som de placerer som æstetiske, religiøse eller filosofiske statements i storbyens pulserende liv.

ALT ER LOVE!

SKAM er en sanselig og eviggyldig fortælling om kærlighed på mange planer. Den første voldsomme forelskelse. Den stærke samhørighed mellem venner. Den komplicerede homoseksuelle debut. Kærligheden til Gud. Men fremfor alt er serien et opråb til de unge om at elske sig selv med alle de uperfektheder, der følger med at være menneske. Kun ved at acceptere sig selv kan man udvikle mod til at række ud mod andre og blive forbundet på tværs af kultur, politik og religion. Og netop dette tema kan kristendomsfaget sætte i spil. At finde modet til at turde tvivle og fejle. At turde miste fodfæstet i forvisning om, at man finder det igen. At stille krav om, at livet skal være ægte. For som Isak siger i sin afsluttende replik i sæson 3: Livet er nu!

Hvad er skam? Hvad er det egentlig vi skammer os over og hvorfor?

Disse spørgsmål sættes der spot på i et undervisningsprojekt fra Folkekirkens Skoletjeneste for 8.-9. klasse, som tager afsæt i den populære norske tv-serie SKAM, der skildrer en gruppe teenagere i Oslo.

Af Anne-Birgitte Zöega, cand.theol., og Mette Hemmingsen, cand. mag. i dansk og religionshistorie, begge fra Folkekirkens Skoletjeneste på Vestegnen

Begrebet Skam

I tv-serien SKAM møder vi nogle personer, der kæmper med problematikker som præstationspres, ensomhed, seksuel orientering, digital shaming, psykiske lidelser m.v., der alle vækker følelsen af skam. De føler ikke, at de har gjort nok, ikke er gode nok venner, ikke gode nok kærester, ikke gode nok studerende. De er grundlæggende ikke gode nok til at være sig selv. Og derfor skammer de sig. Et af de tydeligste udtryk for en sådan grundlæggende skamfølelse bliver formuleret i et replikskifte mellem mellem to af pigerne i serien, Vilde og Noora i sæson 1.: »Vilde, du er så megafin, « siger veninden Noora, hvortil Vilde svarer: »Bare ikke fin nok«. Dette passer fremragende med en af de definitioner på skam, der kunne lyde, at skam er noget man føler, når man ikke kan leve op til idealet. Så hvis bedre er muligt, så er godt, ikke godt nok. Man kunne også sige, at skam handler om,

hvem jeg er, i modsætning til skyld, der handler om, hvad jeg gør. Du kan sige undskyld for noget, du har gjort – og få tilgivelse, men skammen forsvinder kun igennem anerkendelse/kærlighed.

Livshjælp uden løftede pegefingre

I serien lykkes det at tale om tunge eksistentielle emner uden, at det på noget tidspunkt bliver moraliserende. Serien tager livtag med tilværelsen uden løftede pegefingre, simpelthen ved at det er de unge selv, der handler og viser vejen ud af den skam, der er det grundlæggende problem for dem alle. Dette er en gennemgående pointe i serien, hvor netop venskaberne – og ikke for eksempel forældre eller andre voksne – bærer karaktererne igennem, når de har det svært. Det er fx tilfældet i sæson 2, hvor Noora på et tidspunkt vågner op efter en fest og er bange for, at hun er blevet voldtaget. Hun vælger at isolere sig på sit værelse, men bofællen Eskild insisterer på at tale med hende: »Ved du, at du ikke skal klare alt i verden alene?« siger han. Senere betror Noora sig til veninderne, der hjælper hende med at finde en løsning. Med denne erfaring i bagagen er det til slut i sæson 2 Noora, der kan formulere det, man kunne kalde seriens hovedbudskab: »Vi mennesker trenger mennesker.«

Om projektet

I projektet arbejder eleverne med at analysere udvalgte afsnit, hvor skammens forskellige udtryk tydeligt ses. Begrebet skam sættes desuden ind i en kristendomsfaglig sammenhæng, hvor eleverne arbejder med Bibelens og kristendommens forståelse af skam, samt med synet på skam i islam. Sociale medier fylder meget i serien og derfor inddrages disse også i projektet, fx når eleverne sættes til at skrive en messenger-tråd til hinanden, som om de skriver råd til en af seriens personer. I forbindelse med projektet får et antal klasser mulighed for at chatte med præster fra sitet »Sjælesorg på nettet« omkring, hvordan man som sjælesørger forholder sig til begrebet skam. Samtalen kommer i den forbindelse i fokus som et eksempel på, hvordan ord slår bro mellem mennesker og kan opløse den ensomhed, som skammen medfører. Det er et budskab, der også formuleres i serien, hvor »skolelægen« citerer den norske digter Terje Vesaas' digt »Kvart menneske er ei øy« – ethvert menneske er en ø, og ordene er menneskers bro til hinanden.

Projektet er udarbejdet og udbydes af Folkekirkens Skoletjeneste i Gladsaxe-Herlev, Fredensborg-Helsingør, Hillerød, Roskilde/Lejre/Greve/Solrød og Folkekirkens Skoletjeneste på Vestegnen.

Sana vil meget gerne være en god muslim; men hvordan bliver man det, og hvad skal der til?

Af Hans Krab Koed, lektor ved læreruddannelsen UC-Syddanmark

Forvirrede følelser

»Islam siger det samme som altid. At alle mennesker i denne verden er lige meget værd. Og at ingen mennesker skal bagtales, krænkes, dømmes eller latterliggøres. Hvis du hører nogen bruge religion for at argumentere for deres had, så lyt ikke til dem. For had kommer ikke fra religion – det kommer fra frygt«.

Sådan hører vi Sana sige i SKAM's tredje sæson i hendes samtaler i biologitimerne med Isak over temaet homoseksualitet. Det kulminerer med klippet 'Religion', hvor Sana må erkende, at hun tog fejl: Homoseksualitet har en naturlig funktion i evolutionen.

Det er fint at se hende indrømme, at hun havde taget fejl, når hun belærte Isak om homoseksualitets manglende evolutionære funktion.

Men begge udsagn er egentlig blot udtryk for Sanas lidt forvirrede følelser. Det har ikke noget med videnskab at gøre, hverken natur- eller religionsvidenskabelig videnskab.

Vi ser og hører Sana udtale og fastslå over for Noora, at hun godt kan opgive at gå efter en muslimsk mand; for muslimer skal gifte sig med muslimer.

Vi ser også Sana bede for Isak og Even, selv om hun tidligere har givet udtryk for, at homoseksualitet ikke er helt ok.

Endelig ser vi Sana google, om hun kan gifte sig med en ikke-troende, da hun har forelsket sig i Yousef.

Sanas dilemmaer

Det interessante ved Sana er, at hun på den ene side fremstår som en traditionel muslim, som ikke tror på sex før ægteskab, hun bærer tørklæde, og hun drikker ikke alkohol. Samtidig formår hun at leve et helt almindeligt, norsk ungdomsliv fyldt med fester, sladder om hooking og en afslappet holdning over for venindernes druktur.

Sanas dilemmaer er tydelige, men serien skildrer samtidig hendes styrke, når hun insisterer på at forene sin religion og sit ungdomsliv med sine norske veninder.

Sana bor nemlig midt i den vestlige globaliserede verden, hvor sociale relationer ikke længere er begrænset til familie og landsby. Tid og rum påvirkes massivt af de sociale medier, hvilket vi hele tiden ser i hendes brug af SMS'er. Alt sammen forhold og vilkår, som øger hendes refleksionsmuligheder.

»Tro er fint nok, men dogmer og tradition har ingen magt over unge som tidligere.«

De unge muslimer

For vestens unge muslimer har det store konsekvenser, at islam er kommet fri af mellemøstlig geografi. Identiteten har ikke længere bestemte kulturelle træk. Islam får som religion en selvstændig betydning som for unge kristne i vesten.

Unge køber ikke længere traditionen blindt; de vælger og vrager, og frem for alt satser de på autenticitet. Tro er fint nok, men dogmer og tradition har ingen magt over unge som tidligere.

Hermed afkobles islam fra fx etnicitet, kultur og tradition. Muslimske minoriteter i Europa afviser ofte de former for islam, som de mener er etnisk og kulturelt specifikke, og i stedet henter de identitet i en forståelse af islam, som er fuldstændig rensat for traditionelle dogmer.

Sana er en ung muslim, ligesom andre unge, hvad enten de er kristne eller ateister. De har sjældent viden om forskellige udgaver af egen religiøse traditioner.

Forskningen inddeler typisk muslimer i fire grupper

- traditionelle muslimer
- kulturmuslimer
- ideologisk-politiske muslimer
- moderne muslimer

Sana hører helt klart mest hjemme i gruppen af moderne muslimer, der er sekulariserede og engagerede i egen religion.

»Det er vigtigt at skille tingene ad. Selv om mange muslimer gør én ting, betyder det ikke nødven-

digvis, at det har noget med islam at gøre ... Koranen skal ikke tolkes så bogstaveligt, men sættes ind i vor tids kontekst. Islam handler om balance, at ingen kan være perfekte og at dit forhold til gud er personligt; Det er mellem dig og gud. Islam kan tolkes på forskellige måder, og jeg er meget stor fan af, hvordan min mor tolker den. Hun er mit forbillede og er god til at relatere eksempler fra Koranen til nutiden.» (Universitas, november 2016.) Citat fra skuespilleren Iman Meskini, som spiller Sana.

Hun mener, at Koranen opfordrer mennesker til at prøve at leve som profeten, uden at man skal leve akkurat, som han gjorde. Ellers skulle vi jo ride på kameler i dag.

Viden om islam fokuserer mest på organiserede og aktive muslimer, hvilket fører til, at man let fortegner billedet af den religiøse identitet for alle muslimske minoriteter.

Ved at se på identitet som én måde at markere sig selv på, kan man argumentere for, at religion kan forstås som en identitetsposition, der er kendetegnet ved at trække tydelige og udtalte grænser. Religion bliver på den måde sand, fordi den er min religion. Det er ikke en religion, som er afhængig af gængs praksis, institution eller fællesskab.

Hvem man selv er, og hvem den anden er, afgøres i kontekster, som er foranderlige og derfor kan ændre sig. Kontekster er afgørende for selvidentifikation. Det veksler alt efter, hvor i verden, man befinder sig og således finder det relevant at hente identitet. Denne forståelse åbner således op for, at identiteter kan anvendes, hvor de synes mest relevante – dvs. at en identitet kan betones i én sammenhæng og nedtones i en anden.

Der er Sana, hun er den moderne nye tids muslim.

Opgave: Sana vil meget gerne være en god muslim; men hvordan bliver man det og hvad skal der til? Find citater, som beskriver Sanas mening om islam, og forsøg at placere hendes tro i skemaet.